

HEMŞİRELİKTE OKUYUCU SORUMLULUĞU TAŞIMAK VE NİTELİKLİ OKUYUCU OLMAK

*DEVELOPING READER RESPONSIBILITY AND BECOMING A QUALIFIED READER IN
NURSING*

Doç.Dr.Özlem ÖZKAN* **Kamuran ÖZDİL**** **G.Deniz BULUCU BÖYÜKSOY*****

*Kocaeli Üniversitesi Kocaeli Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü Halk Sağlığı Hemşireliği AD.

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Semra ve Vefa Küçük Sağlık Yüksekokulu
Hemşirelik Bölümü Halk Sağlığı Hemşireliği Doktora Öğrencisi

***Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü Halk Sağlığı Hemşireliği
Doktora Öğrencisi

ÖZET

Okuyucu olma, okuyucu sorumluluğu taşıma ve nitelikli okuyucu olma, toplumdaki her bir birey gibi, hemşirelik öğrencileri ve hemşireler için de hayatî bir önem taşımaktadır. Bu derleme makalenin amacı, okuma eylemi, okuyucu olma, okuyucu sorumluluğu taşıma, nitelikli okuyucu olma kavramlarını açıklamayı, bunların hemşirelik açısından önemini, hemşirelik mesleği ile ilişkisini, hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin bu konudaki mevcut durumunu ortaya koymaktır. Ülkemizde hemşirelik alanında okuyucu, okuyucu sorumluluğu ve nitelikli okuyucu kavramları ile ilgili bilimsel araştırma, derleme makale ve mezuniyet sonrası teze dayalı bilimsel bilgi üretilmemiştir. Ayrıca, bu konular hemşirelikle ilgili başta kongreler olmak üzere, diğer bilimsel toplantılarda, mezuniyet öncesi ve sonrası eğitimlerde ya çok sınırlı yer almakta ya da hiç yer almamaktadır. Bu durum, hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin toplumsal yaşamı, onu belirleyen ve etkileyen faktörleri anlama, anlamlandırma, ilişkilendirme ve bunlara göre kendi yerini belirleme, hemşirelik mesleğini bilimsel bilgiye dayalı olarak yürütme ve hemşirelikte bilimsel bilgi üretmede önemli engellerden birisidir.

Anahtar Kelimeler: Okuma, hemşirelik, yayın, hemşirelik öğrencisi, hemşire,
Hemşirelik eğitimi.

ABSTRACT

Being reader, developing responsibility and becoming a qualified reader are of vital importance for each individual in society including nursing students and nurses. The aim of this review article was to explain the concepts of reading, being a reader, reader responsibility and qualified reader; to demonstrate the importance and relation of these concepts with the nursing profession; and to illustrate the current situation of nurses and nursing students with respect to these concepts. In our country, there have been no previous research articles, review articles and postgraduate theses and providing scientific information regarding the concepts of reader, responsible reader and qualified reader. In addition, these concepts are either wholly absent or covered in a very limited fashion in the scientific meetings (especially congresses), the pre-graduation and post-graduation related to nursing. This situation is one of the most basic and important obstacles for nurses and nursing students in understanding, associating and interpreting social life, along with the factors which determine and influence social life; in identifying their own position relative to these social life-related factors; in performing the nursing profession based on scientific knowledge; and in ensuring the production of knowledge in nursing.

Keywords: *Reading, nursing, publication, nursing student, nursing staff, nursing education.*

GİRİŞ

Okuma eylemi ve okuyucu olma; asırlar boyunca edebiyattan resime, resimden heykelle, heykelden siyasete, siyasetten dinlere çok farklı alanların ilgilendikleri temel konulardan birisi olmuştur. Örneğin, sınıflı toplumsal yapılarda diktatörlerin toplumu kolay yönetebilmek için seçtiği yollardan birisi, kitapların yakılması ve yasaklanması olmuştur. Çünkü okuma eylemi öğrenildiğinde bir daha asla unutulmayan bir edim olduğundan, diktatör ve kral gibi iktidarların korkulu rüyasıdır. Örneğin, İngiltere'de ve ABD'nin kimi eyaletlerinde 19. yy ortalarına kadar köle sahipleri, okurlarsa başkaldırıcı düşünceleri öğrenebilir düşüncesiyle siyah ırktan olanlara okumanın öğretilmesini dahi yasaklamıştır. O nedenle, kölelerin okuma eylemi, sanata, burjuvazi kadar konu olamamıştır. Bu örnekler bile, okuma eyleminin tarihsel ve toplumsal bağlamı olduğunun somut durumudur (Manguel 1997). Çünkü okuma, hangi biçimi olursa olsun, toplumsaldır ve toplumsal pratikler içinde gerçekleşir. Bireysel ve toplumsal güçlenmenin, tarihi özgürleştirici bir bellek biçimi olarak kullanmanın, okunan metin ile bağlam arasındaki ilişkiyi anlamanın, toplumun bir üyesi olarak sorumluluk üstlenebilmenin, kişinin toplumsal yaşam ile kendisi arasında bir köprü kurmasının, toplumu ve toplumsal olayları anlamanın, anlamlandırabilmenin, bunları ilişkilendirerek kendi yerini belirlemesinin, mesleği bilimsel bilgiye dayalı olarak yürütebilmenin ve bilimsel bilgi üretebilmenin en önemli koşullarından birisi "okuma eylemi" dir. Ancak, okuma eyleminin kişilere bunları kazandırabilmesi için kişinin önce okuyucu olması, daha sonra, okuyucu sorumluluğuna sahip olması ve en sonunda nitelikli bir okuyucuya dönüşmesi gerekliliktir (Freire ve Macedo 1987, Cemal 2013). Bu gereklilik, hemşireler ve hemşirelik öğrencileri için de söz konusudur. Bu derleme

makale, okuma eylemi, okuyucu olma, okuyucu sorumluluğu taşıma ve nitelikli okuyucu olma kavramlarını açıklamayı, bunların hemşirelik açısından önemini ya da hemşirelik mesleği ile ilişkisini, hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin bu konudaki mevcut durumunu ortaya koymayı amaçlamıştır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bir kavramın öncelikle içinde yer aldığı hâkim üretim tarzı, daha sonra, tarihsel dönemi, kavramsallaştıran kişi/kurum ve bu kişinin/kurumun kim olduğu ile birlikte analiz edilirse, o kavramın mevcut üretim tarzındaki “gerçek” işlevi hakkında bilgi edinilmektedir. Dolayısıyla, kavramlar tarihsel süreç içinde dinamikdir. Özellikle 1970’li yıllarda kapitalizmin küreselleşmesiyle beraber, mevcut ideolojinin toplumun zihninde yeniden kurulması için ya sayısız yeni kavram üretilmiş ya mevcut kavramların yerine başka kavramlar geliştirilmiş ya da mevcut kavramların anlamında kaydırmalar yapılmıştır (Özdemir ve Özkan 2006). Bu durumdan okuyucu, okuyucu sorumluluğu, nitelikli okuyucu ve onların ortak noktası olan okuma eylemi kavramları da muaf değildir. Okuma eylemi, iki farklı Türkçe Sözlük’te hâlen “bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp, bunları çözümlmek veya seslendirmek” olarak tanımlanmaktadır (TDK 2007, Akalın ve ark. 2011). Oysa bu tanım, okuma eylemini bir nesne ya da düşüncenin zihindeki soyut tasarımı olarak ele aldığından, sınırlamakta, onun mekanik ve basit bir eylem olarak anlaşılmasına yol açmaktadır. Bunun yanı sıra, onun varlığını ve devamlılığını sağlayan toplumsal boyutu da dışarıda bırakılmaktadır (Arıcı 2012). Okuma eylemini ele alan ilk yazarlardan Proust, onun ne olduğunu açıklarken, büyük ölçüde de tanımlamıştır. Ona göre, okuma eylemi: “Samimi ve her şeyden bağımsız bir dostluk biçimidir. Bu, sözü edilen dostlar arasında bir konuşma değil, bir iletişim biçimidir... Okuma tinsel hayatın eşigidir. Tinsel çöküntülerin patolojik fazlarında, iyileştirici-sağaltıcı bir edimdir. Eğlencelerin en soylusundan, özellikle en soylulaştırıcısından başka bir şey değildir” (1905). Görüldüğü gibi, Proust, okuma eylemini sadece kitap-yazar-okuyucu ile sınırlamakta, kitap ile okuyucu arasındaki dostluğun bağımsız ve saf olduğunu ifade etmekte, okuma eylemini spiritüel bir yaklaşımla ele alarak, bu eylemi belirleyen temel ve diğer yan unsurları göz ardı etmektedir. Okuma eyleminin ele alınışında duygusal alana vurgu yapıldığından, “romantik yaklaşım” benimsenmiştir (Freire ve Macedo 1987). Okuma eyleminin hâkim üretim tarzıyla ve onun özellikleriyle şekillenen bir edim olduğunu dikkate alan Freire ve Macedo’ya göre okuma eylemi: “... Sadece yazılı sözcüğün ya da dilin kodunu çözmek için kazanılacak teknik bir beceri değil, aynı zamanda daha çok dünyaya ilişkin bilginin önünde giden ve onunla iç içe geçmiş bir anlama sürecidir. Okumak, gerçeği okumak olduğundan, öğrenilmesi bireysel değil, çoğunlukla toplumdur...” (1987). Gramsci gibi yazarlar ise okuma-yazma eylemini, dil ve deneyim üzerinden hem bir ideolojik yapı hem de toplumsal olarak uğruna mücadele verilmesi gereken siyasal ve kültürel bir alan olarak ele almaktadır (Freire

ve Macedo 1987). Bunlardan yola çıkılarak okuma eylemi, daha geniş bir perspektif ile tanımlanacak olursa: "Araştıran ve sorgulayan her insanın temel gereksinimi olup, yazar-metin-okuyan kişi arasında gerçekleşen, yazıya geçirilmiş metinleri, kişilerin duyu organları yoluyla algılayıp, bunları kavrama, anlamlandırma ve yorumlamasına dayanan fizyolojik, zihinsel ve toplumsal boyutları olan, çok sayıda faktörden etkilenen, kişilerin bilgi edinmesini sağlayan, bireysel ve toplumsal düzeyde zenginleştirici aktif bir süreçtir" (Fairbain ve Fairbain 2001, Harris 2005, DD 2005, Özdemir 2013). Cemal, okuma eylemiyle dış dünyanın bilgisini edinebilmek için gerekli aşamaları sırasıyla; yazıya bakmak, bakılan yazıyı görmek, o yazıyla anlatılanı anlamak, anlaşılan bilgiyi bir hammadde olarak zihinsel süreçte işlemek ve içselleştirebilmek olarak sıralamaktadır. Bu nedenle okuma, nicelikten çok, niteliğin ağırlık taşıyacağı bir eyleme dönüşmek zorundadır (2013). Okuma, yüzey/düz/pasif/edilgen okuma ile derin/eleştirel/aktif okuma olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İlki, okunan bilginin doğruluğu ya da yanlışlığını tartışmadan, sadece ezberleme ve belleme için yapılan bir etkinliktir. İkincisi ise ilkinin tersine, bilişsel-duyusal ve devinişsel beceriler edinip, mevcut bilgiyi sorgulayarak okumaktır. Dolayısıyla onda, anlama, kavrama, çözümleme ve değerlendirme vardır. Günümüzde neoliberalizm ile birlikte okuma eylemi de değişime uğrayarak, pragmatik-işlevsel okuma, görsel okuma, hafif okuma ve popüler okuma vb. yeni okuma biçimleri ortaya çıkmıştır. Okuma eyleminin günümüzde kazandığı bu yeni biçimleri, okumayı gereken biçiminden, bir başka ifadeyle, özünden uzaklaştırmaktadır (İnal 2008).

Okuma eyleminin öznesi olan okuyucu ya da kâri, dört farklı Türkçe Sözlük ile iki farklı İngilizce sözlükte: "Gazete, dergi ya da yazın türlerinden herhangi birini okuyan okuyucu" olarak tanımlanmıştır (DD 2005, TDK 2007, Akalın ve ark. 2011, TDK 2014, MWD 2014, LDCE 2009). Bu tanımlarda okuyucu kavramı, sadece okunan metin ve okuma eylemi sınırlılığında ele alınmıştır. Bir başka ifadeyle, yazılı metin türünü duyu organları yoluyla algılayıp, seslendirmeden oluşan fizyolojik boyut olarak ele alınıp, okuyucunun geçirdiği bilişsel süreç dışarıda bırakılmıştır (Arıcı 2012). Oysaki okuyucunun amacı değişse de her defasında okuduğu ve aynı metinden elde ettiği bilgi, zihinsel süreçte yeniden farklı bir biçimde işlenmektedir (Manguel 2010, Özdemir 2013). O nedenle, okuyucu kavramı ele alınırken, okunan metin, okuyucu ve yazar arasındaki iletişim süreci vurgulanmalı, bu iletişim sürecinde okuyucunun kim olduğu, ne yaptığı ve nasıl yaptığı görünür kılınmalıdır. Buna göre okuyucu: "Bir yazıyı çözme çabasıyla, her yazıyı aynı biçimde okumayan, neyi, niçin okuduğunu bilen, yazar ile iletişime girerek, yazarın okuma stratejisini görebilen, okuduklarını anlamlandırma yeteneğine sahip olup, bu yeteneği kullanabilen, bunu köklü ve tutarlı bir alışkanlığa dönüştürebilen, kendi okuma stratejilerini geliştiren ve kullanan, dil ve düşünce duyarlılığı gelişmiş kişidir" (Miller ve Kelley 2000, İnal 2008, Khan 2012, Özdemir 2013). Okuyucunun soyut bir yönelimle kendisiyle dünya arasında yeni pencereler açması, dünyada olup bitenleri izlemesi, bunları bir bütün olarak anlaması

ve anladığını da kendi cümleleriyle anlatma yeteneğine sahip olması önemli bir özelliktir. Bu olursa okuyucu bir ölçüde dünyadaki gündelik olayları, kültürel, politik ve ekonomik gelişmeleri izleyebilmektedir (Göktürk 2012). Bunların yapılabilmesi için, okuyucunun, yazarın bir metni yazarken sahip olması gereken bilgi ve becerilere sahip olması ve benzer belirli sorumlulukları üstlenmesi gerekir. Bu aşamada okuyucu sorumluluğu ve nitelikli okuyucu kavramları karşımıza çıkmaktadır (Özdemir 2013).

Üç farklı Türkçe sözlükte nitelikli kelimesi: "Bir şeyi ayırt edici özellik veren, nitelik bakımından üstünlük kazandıran, o şeyi yapabilme niteliğini ve ustalığını kazanmış olan vasıflı" olarak tanımlanmaktadır (TDK, Akalın ve ark. 2011, DD 2005). O halde, okuyucunun okumaya ilişkin kazandığı nitelik ya da ustalık nedir? Nitelikli okuyucuyu diğer okuyuculardan ayıran özellikler ne(ler)dir? sorularını yanıtlamak önemlidir. Nitelikli okuyucuyu diğer okuyuculardan ayıran en temel özellik, onun okuyucu sorumluluğuna sahip olmasıdır. Bir başka ifadeyle, nitelikli bir okuyucu olmanın ön koşulu, okuyucu sorumluluğu özelliğini kazanabilmektir. Bu durumda, öncelikle okuyucu sorumluluğunu tanımlamak gerekecektir. Sorumluluk, kişinin kendi davranışlarını ya da kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesidir (DD 2005, Akalın ve ark. 2011). Okuyucu sorumluluğu ise okuyucunun, yetki alanı olan okuma eylemine ilişkin üstlendiği sorumluluklardır. Bu yetki alanı üç aşamada ele alınabilir: *Okuma öncesinde*, okuyucunun amacına uygun olarak metin seçmesi, metnin kime ait olduğunu ve niçin yazıldığını bilmesidir. *Okuma sırasında*, yazarın metinde sunduğu anlamı bozmaması, yanlış anlam çıkarmaması, düşünerek ve mevcut bilgisini de kullanarak okumasıdır. Yeniden bilgi üretimi aşamasında ya da okuma sonrasında ise özünde yazarın sunduğu anlama bağlı kalarak, yeni bir anlam çıkarması, metni eleştirel bir şekilde değerlendirmesi, yazarın sunduğu dünyayı onun gözüyle incelerken, farklı bakış açıları geliştirebilmesi, okuduklarından edindiği bilgileri ve okurken hissettiği heyecanı paylaşmasıdır (Tierney ve Lazansky 1980, Miller ve Kelley 2000, Cemal 2013). Bu sorumluluklarla okumayı bir yaşam biçimine dönüştüren okuyucu ise "nitelikli okuyucu"dur. Nitelikli okuyucu, literatürde iyi, ideal, aktif, etkin okuyucu gibi farklı sözcüklerle ele alınmasına karşın, benzer bir biçimde tanımlanmaktadır (LDCE 2009, MWD 2014). Bunlardan yola çıkılarak, nitelikli okuyucu: "Her yazının hangi toplumsal koşullarda ve hangi bilgi sınırlılıkları içinde oluştuğunu, kim tarafından oluşturulduğunu ve o kimin kim olduğunu (metni yazan yazar kimdir? yayımlandığı süreli yayının ya da yayınevinin yayın politikası vb. nedir?) yazar(lar)ın, yayın evinin vb. ne tür çıkarları olduğunu sorgulayan, metne yönelik varsayımları, çıkarımları ve soruları olan, kümülatif okuma yapan, kendi düşünce sürecinin farkında olarak okuma stratejileri geliştiren bunları etkili olarak kullanabilen ve yaşam biçimine dönüştürebilen, örtük fikirleri sezebilen, yazının kavramsal bileşenlerini irdeleyen ve toplumun sosyal, ekonomik, kültürel gerçeğiyle uyuşup uyuşmadığını sorgulayan, okuduklarını başkalarıyla paylaşan, bunlardan sonra, kendi anlatı şemasını oluşturabilen ve zorunlu olmamakla birlikte, bilgi üretimine katkı sağlayan kişi" olarak

tanımlanabilir. Böyle olursa nitelikli okuyucu, dünyaya ilişkin bilincin neyin ve nasıl oluşturduğunu kavradıkça eleştirel duruş ve tutum ortaya koyabilecektir (Freire ve Macedo 1987). Çünkü kuşkuyla sorgulamaya başlanılır, sorgulayarak da gerçeğin bilgisine ulaşılabilir (Manguel 2010).

2. OKUMA EYLEMİNİN, OKUYUCU OLMANIN, OKUYUCU SORUMLULUĞU TAŞIMANIN VE NİTELİKLİ OKUYUCU OLMANIN ÖNEMİ

Okuyucu olmaktan nitelikli okuyucu olmaya kadar olan sürecin hemşireler ve hemşirelik öğrencileri açısından önemi başlıca üç başlıkta ele alınabilir. Bunlar şu şekildedir;

A. Toplumsal Yaşamı Belirleyen ve Etkileyen Faktörleri Anlama

Toplumsal ilişkiler karşısında insanlar ve kolektif özneler, farkında olarak ya da olmayarak, ancak benimsedikleri ideolojik yönelimlere göre, onları anlamlandırır, ilişkilendirir ve bunları referans alarak kendi yerini belirler. Anlamlandırma, kişinin ya da toplumun yaşamını etkileyen herhangi bir olgunun nereden kaynaklandığını, nasıl ortaya çıktığını anlama ve açıklama biçimi, ilişkilendirme, bu durum ya da olgu ile diğer durum ya da olgular arasında ilişkilerin kurulup kurulmadığını, kurulduysa neye göre ve nasıl kurulduğunu, kendi yerini belirleme ise bu kurulan ve kurulmayan ilişkiler karşısında kişinin kendisini nereye koyduğu ile ilgilidir (Çulhaoğlu 1999). Bu üç aşamanın gerçekleştirebilmesi için kişilerin belirli bir bilinç biçimine ve düzeyine sahip olması gerekir. Aslında, toplumda bir birey değil, toplumun üyesi olabilmek için bu bilinç düzeyine erişmek de bir gerekliliktir. Çünkü kişi, toplumun bir üyesi olarak topluma karşı sorumluluklar taşır. Toplumun üyesi olan hemşireler ve hemşirelik öğrencileri de bu sorumluluklardan muaf değildir. Toplumun üyesi olarak taşınan sorumluluklar; kişinin yaşadığı toplumu fark etme, tanıma, sorunların temel ve yan nedenlerini görebilme, bunlar arasında ilişkiler kurabilme, çözümleri için bilgi ve görüş üretebilmesinden oluşur (Çulhaoğlu 1999, SoL Meclis Sağlık Komisyonu 2002). Bu bilinç düzeyine erişebilmek, sonuç olarak da toplumun üyesi olabilmek için okuyucu, okuyucu sorumluluğu ve nitelikli okuyucu özelliklerine sahip olmanın önemi tartışılmazdır. Çünkü okuyucu olabilen bir hemşire ya da hemşirelik öğrencisi, duyduğu, gördüğü, fark ettiği olay ve olguları kavrayabilir, onun bilgisini edinebilir, gündelik olaylar, kültürel, ekonomik ve politik gelişmeleri izleyebilir. Soyut bir yönelimle kendisi ve dünya arasında yeni pencereler açma şansını elde edebilir (Fairbain ve Fairbain 2001, Harris 2005, Cemal 2013). Okuyucu sorumluluğuna sahip olan bir hemşire ya da hemşirelik öğrencisi, gerek kendisinin, gerek kendisi dışındaki toplumsal ilişkilerin, gerekse mesleğinin gerçek bilgisini edinebilmesi için amacına uygun bilimsel kaynakları seçebilir, onun neden yazıldığını ve yazar(lar)ının kim olduğunu anlar ve bir bütün olarak ifade edebilir. Her bir okuma eyleminde mevcut bilgisini de kullanarak, bilgi biriktirir, eleştirel bir okuma yaptığından, eleştirel düşünme becerisini geliştirir ve farklı yaşam, düşünce ve görüşlerle tanışır (Tierney ve

Lazansky 1980, Göktürk 2012, Manguel 2010). Bu durum onların, farklılıklara saygılı olmasının önemli bir hazırlayıcısı olur. Ayrıca, genelde yaşamını, özelde mesleğini etkileyen sağlık ve diğer politikaları, onların sonuçlarıyla ve bunların tümünü belirleyen hâkim üretim tarzı arasında ilişki kurabilir. Bu ilişki, onların yaşadıkları sorunların "gerçek" nedenlerine, dolayısıyla "gerçek" çözümlerine yönelmesine olanak sağlayabilir. Nitelikli okuyucu olarak ise tüm bu bilgi, beceri ve davranışı yaşam biçimine dönüştürür. Okuduğu kaynağın hangi toplumsal koşullarda ortaya konduğunu hangi bilgi sınırlılıkları içinde oluştuğunu bilir ve yazının ya da yazarın örtük fikirlerini sezebilir. Kendisine uygun ve alternatif okuma stratejileri geliştirir. Edindiği bilgiyi başkalarıyla paylaşır ve kendi anlatı şemasını oluşturabilir (Fairbairn ve Fairbairn 2001, Odacı 2008, Akbayır 2010, Manguel 2010, Arıcı 2012). Bunları yapabilen bir hemşire ve hemşirelik öğrencisi sadece mesleğiyle değil, yaşamın diğer alanlarıyla ilgili politik süreçlere katılabilir, kararlar oluşturabilir, oluşturulmuş kararları kontrol edebilir ve bunlarla doğru olan politik eyleme geçebilir (Özkan ve ark. 2013).

B. Hemşirelik Mesleğini Bilimsel Bilgiye Dayalı Olarak Yürütme

Bir mesleğin yürütülmesi, üyelerinin mesleki alana ilişkin sorumluluk taşıyarak, o meslek ve beraberinde toplum ile ilgili işlerin de yerine getirilmesini kapsar. Hem toplumsal sorumlulukların yerine getirilmesinin hem de hemşireliğin meslek olabilmesinin ve ilerlemesinin gerekli koşullarından birisi, hemşirelik öğrencilerinin ve hemşirelerin bilimsel bilgiyi kullanabilmesidir (Polit ve Hungler 1999). Bunun ilk koşulu ise bilimsel bilgi ile olmayanın ayrıştırılabilmesi, bilimsel bilgiye doğru yollardan ulaşıp, onların okunması ve anlaşılmasıdır. İlk koşulun yerine geçirilmesinde okuma eylemimizin özelliği önem kazanır. Ancak ülkemizde yürütülen araştırmalar, hemşirelik öğrencilerinin okuyacakları herhangi bir kitabı dahi, nasıl seçeceğini bilemediğini göstermiştir (Yiğit ve ark. 2007, Doğan-Yılmaz 2010, Akçakaya ve ark. 2012, Kartal ve ark. 2012). Bilimsel veri kaynaklarını okumayan, dolayısıyla bilimsel bilgiyi hemşirelik uygulamalarında kullanmayan hemşirelik öğrencileri ve hemşireler, meslekî uygulamalarında büyük oranda kendisinin ya da diğer kişilerin deneyiminden faydalanmakta, sezgi deneme ve yanılma gibi bilimsel olmayan yolları kullanmaktadır (Estabrooks 1999, Özsoy ve Ardahan 2006, Polit ve Hungler 1999, Kelleci ve ark. 2008). Hemşirelik uygulamalarında böyle yolları seçmek, hemşirelikteki sorunların çözümünü ve yeni bilgiler üretilmesini engelleyerek, mesleğin bireysel çözümlerle yürütülmesine neden olacaktır (Dempsey ve Dempsey 1999). Bu sonuç, mesleğin meslekleşmesi önünde bir engel oluştururken, hemşirelik öğrencilerinin ve hemşirelerin, bakım verdiği kişilere, ailelere ve topluma "öncelikle zarar vermeme" ilkesini de göz ardı etmesine yol açacaktır. Ayrıca, mesleğe özgü bilgi geliştirilemeyeceği gibi, politikalar da üretilmeyeceğinden, mesleğin profesyonelleşmesi ertelenmiş olacaktır (Dempsey ve Dempsey 1999, Polit ve Hungler 1999, Polit ve Beck 2010). Ne yazık ki, ülkemizde yürütülen sınırlı sayıdaki çalışmada, hemşirelerin bilimsel bilgi kaynağına ulaşma, okuyarak kavrama, bilgi

biriktirme ve bu bilgiyi uygulamalarında kullanmasının istenen düzeyde olmadığı gösterilmiştir (Kelleci ve ark. 2008, Öztürk ve ark. 2010, Demir ve ark. 2012). Bununla birlikte, ABD'nin Teksas eyaletinde yürütülen araştırmada ise hemşirelerin okuyucu olmasıyla, mesleki dergi aboneliklerinin ve hemşirelik örgütlerine üyeliklerinin arttığı ve öğrencilik döneminde başlayan okumanın gelecekte mesleğe olumlu yansıdığı saptanmıştır (Armstrong ve ark. 2003).

Hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin bilimsel bilgiyi kullanabilmesinin diğer koşulu, hemşirelik mesleğinde giderek artan bilimsel kaynaklar karşısında nitelikli olan(lar)ı seçebilmesi ve onu meslekî uygulamalarında kullanabilmesidir. Çünkü hemşirelerin bilgi kaynağı, hemşirelik uygulamalarının ne kadarının bilimsel ve kanıta dayalı olduğunu belirleyen önemli bir faktördür (Moule ve Goodman 2009). Eğer mevcut bilimsel kaynaklar okuyucu sorumluluğu ve nitelikli okuyucu olarak da okunursa, diğer gerekli faktörlerle beraber, bir hemşirenin mesleğini bir iş olarak değil, meslek olarak yerine getirebilmesini sağlayacak ve toplum tarafından da öyle kabul edilmesine katkıda bulunacaktır. Bir hemşire, okuyucu sorumluluğuna sahip olabilirse hemşirelik uygulamalarında bilimsel bilginin kullanılmasını, uygulamaların ileri standartlara sahip olmasını, hasta bakımında en iyi uygulamaların belirlenmesini, mesleğin eğitimden yönetime, yönetimden denetime tüm alandaki mevcut ve olası "gerçek" sorunların belirlenmesini ve sonuç olarak "gerçek" çözümlerin üretilmesini sağlayacaktır (Dempsey ve Dempsey 1999, Estabrooks 1999, Polit ve Hungler 1999, Armstrong ve ark. 2003, Kelleci ve ark. 2008, Polit ve Beck 2010). Buna paralel olarak White, hemşirelik öğrencilerinin profesyonel bir hemşire olabilmesi, eleştirel düşünebilmesi, doğru bir biçimde problem çözebilmesi ve karar verme becerilerini geliştirmesi için okuyucu olmanın önemli olduğunu vurgulamıştır (2004). Çünkü okuyucu olmaktan nitelikli okuyucu olmaya gidebilen bir hemşirelik öğrencisi ve hemşire, entelektüel yönünü ve problem çözme becerisini geliştirebilecek, bilgi biriktirebilecek ve mevcut bilgileri doğru bir biçimde yorumlayabilecektir (Doyle 1933, Winch ve ark. 2005). Nitekim hemşirelik öğrencilerinde okuma eyleminin eleştirel düşünme becerisini ve öğrenmeye hazır oluşluk düzeylerini pozitif yönde etkilediğini kanıtlayan bazı araştırma bulguları bulunmaktadır (Chen ve Lin 2003, Sarmasoğlu 2009, Çevik ve ark. 2014). ABD'nin Colorado'da eyaletindeki hemşirelik öğrencilerinin kanıta dayalı uygulamaları öğrenmesi, buna yönelik cesaretlendirilmesi için araştırma dersi alan öğrencilere dergi okuma kulübü çalışması sonunda, öğrencilerin makale seçme, eleştirel okuma ve düşünme becerilerinde olumlu değişimler olduğu belirlenmiştir (Thompson 2006).

Okuyucu sorumluluğu taşımamanın sonuçlarından biri de bireylerin sahip olduğu bilgileri unutması, yeni öğrendikleri ile eski bilgilerini birleştirememesi ya da öğrendiklerine yeni bilgiler ekleyememesidir. Nitekim ülkemizde hemşirelik öğrencilerinde sık karşılaşılan sorunlardan birisi budur. Çünkü hemşirelik öğrencilerin önemli bir bölümü, birinci sınıftaki anatomi dersi bilgisini ikinci sınıftaki iç hastalıkları

hemşireliği bilgisiyle; iç hastalıkları hemşireliği bilgisini cerrahi hastalıkları hemşireliği bilgisi vb. ile birleştirememekte ya da ilişkilendirememektedir (Armstrong ve ark. 1999). Sorunun arka planında ise okuyucu olmama, okuyucu sorumluluğu taşımama ve sonuç olarak nitelikli okuyucu olamama da vardır. Ancak bu, daha öncede ifade edildiği gibi, öğrencilere bağlı faktörlerle sınırlı değildir. Çünkü öğrencilerde görülen bu sorun, sadece bir sonuçtur.

Akademisyen hemşirelerin, öğrencilere sadece müfredata göre belirlenmiş standart uygulamaları ve hemşirelik mesleğine ilişkin bilgi ve becerileri kazandırmaktan ziyade, onları toplumun gereksinimlerine yanıt verebilen, kendisine, mesleğine ve yaşama eleştirel bakabilen, her duruma uyum gösteren değil, her yeni durumu sorgulama yeteneği olan ve hemşirelik rollerini benimsemiş hemşireler yetiştirme sorumlulukları vardır (Frank 2015, Billings ve Halstead 2012). Ne yazık ki, okuma eylemi lisans ve lisansüstü eğitimlerde ikinci plana atılmakta, okuyucu sorumluluğuna ve nitelikli okuyucu olma özelliklerine sahip olabilecek bir öğrenci hedefi göz ardı edilmektedir (Doyle 1933). Öğrencilerin mevcut okuma eylemi ise işlevsel, yüzeysel, görsel okumaya dayalıdır. Bunun bir nedeni, egemen değerleri ve anlamı yeniden üretmek için eğitim sisteminde, okuyucunun toplumsal ve siyasal pratiklerden dışlanması ve onun "nesne" olarak görülmesidir (Freire ve Macedo 1987). Diğer nedeni, üniversitelerde, mevcut altyapı, bina, teknik donanım, kütüphane yetersizliği, öğrenci sayısının fazlalığı, öğretim elemanı sayısının azlığıdır (YÖK 2010, Akkaya 2013, Doğan 2013). Diğer bir nedeni ise hemşire eğiticilerin de okuma becerilerinin geliştirilmesi konusunda bilgilerinin olmaması ya da yetersiz olması, neyi nasıl yapacağını bilememesine yönelik iddiadır (White 2004).

C. Hemşirelikte Bilimsel Bilgi Üretme

Bir mesleğin meslek olabilmesinin koşullarından birisi, bilimsel bilginin yeniden üretilerek biriktirilmesidir (Polit ve Hungler 1999). Hemşirelik mesleği de uluslararası ve ulusal düzeydeki sağlık, eğitim, sosyal politika, çevre politikaları gibi çok sayıdaki sistemden ve onu şekillendiren politikalardan etkilenmekte ve bunlara bağlı olarak değişime uğrayabilmektedir. Bilimsel bilginin üretilmesi hem bunların ortaya koyulmasını hem de mesleğe doğru yön verilebilmesini sağlamaktadır (Gerrish ve Lacey 2010). Bilimsel bilgi üretmenin yegâne yolu olan bilimsel yöntem; sorunun farkına varılması, kavranması ve sistematize edilmesi, varsayımlar oluşturulması, araştırma tekniğinin seçimi, veri toplama tekniğinin belirlenmesi, veri toplanması, verilerin çözümlenmesi, çözümlerin yorumlanması ve rapor yazılması aşamalarını içeren bir süreçtir (Hamzaoğlu 2012). Hemşirelik mesleğinde de bilginin üretilmesi, üretilen bilginin birikmesi ve kullanılması için bilimsel yöntemi bilmek ve kullanmak bir zorunluluktur. Yazılı metni anlama, anlamlandırma ve yazarın stratejisini çözümlenme yeteneğini kapsayan okuyucu olma durumu, bilimsel yöntemi yerine getirebilmek için gerekli bir koşul olmakla birlikte, yeterli değildir (Khan 2012, Özdemir 2013). Çünkü araştırma sorununun farkına varılmasından sonra, sorunun

kavranması ve sistematize edilmesi aşamasında, incelenen sorunun/olgunun bağlantılı bulunduğu diğer sorunlarla/olgularla ilişkileriyle birlikte gelişme ve değişme süreci incelenir (Hamzaoglu 2012). Bunun için de araştırmacı; neyi, nasıl okuyacağını bilmek, metnin nasıl yazıldığını ve yazarın amacını bilmek, düşünerek okumak ve okurken gözlemlerde bulunmak, okuduklarını eski bilgileriyle karşılaştırmak ve yeni bilgi/ler ortaya çıkarmak olarak sıralanan okuyucu sorumluluğunu taşımalıdır (Tierney ve Lazansky 1980, Özdemir 2013). O halde okuyucu sorumluluğu taşımak ve nitelikli okuyucu olmak, sorunun onu belirleyen ve etkileyen ilişkileri içinde bütüncül olarak ele alınmasını, nicel değişimlerin nitel değişimlere dönüşümünü görebilmeyi, dolayısıyla araştırma problemini daha iyi açıklamayı sağlar (Hamzaoglu 2012). Okuyucu sorumluluğu taşıyan bir araştırmacı, bilgi kaynaklarının ne olduğunu, bunların kimler tarafından yazıldığını ve bunlara nasıl ulaşacağını bildiğinden (Tierney ve Lazansky 1980, Cemal 2013), sistematik olarak doğru ve eksiksiz kaynak tarar, onları analiz ve sentez ederek, amacını ve sorularını açık olarak ortaya koyarak neyin bilgisini üreteceğini açığa çıkarmış olur. Okuyucu sorumluluğuyla birlikte nitelikli okuyucu olarak özgün bir dil ve düşünce kurar, akıcı bir şekilde bilgilerini yazar ve böylece onun geniş okuyucu kitlelerine ulaşmasını ve bilgilerinin kullanılmasını sağlayabilir.

Hemşirelik alanında bilimsel bilgi daha çok akademisyen hemşireler tarafından ya da onların sorumluluğunda hemşireler ve hemşirelik öğrencileriyle beraber üretilir; bu bilgiler hem bu üçü tarafından hem de toplum tarafından kullanılır. Bilimsel bir bilginin kullanılmaması sorunu sadece kullanmayanlara değil, aynı zamanda o bilgiyi üretenlere de bağlıdır. Örneğin, ülkemizde akademisyen hemşirelerin araştırmalarının önemli bir bölümü, özgün ve akıcı olmama, dilbilgisi kurallarına uymama ve özellikle araştırma probleminin yeterince soyutlanamaması, amaç cümlesinin özgün olmasından çok, başlığa bir fiil eklenerek yazılması vb. sorunlarla karşı karşıyadır (Daş ve ark. 2001, Aksayan ve Emiroğlu 1999). Aslında tüm bu sorunlar, kendisini makalenin başlığından, sonuç ve öneriler bölümünün yazılmasına kadar her aşamada gösterir. Ek olarak, araştırmacının yöntem açısından önemli eksikler içermesi, başta istatistiksel analizler olmak üzere, bulgu ve tartışmaların anlaşılır biçimde yazılmaması ve hemşirelik uygulamalarına yönelik önerilerin açık olarak belirtilmemesi de diğer önemli sorunlardır (Yava ve ark. 2009, Demir ve ark. 2012, Tan ve ark. 2012). Okuyucu sorumluluğu ve nitelikli okuyucu özelliklerine sahip olmamaya da bağlı olarak, özellikle genç ve acemi hemşire araştırmacılar, bilimsel veri kaynaklarını sistematik olarak taramadığı, onları sıralayarak doğru okumadığı ve analiz etmediği için, mevcut kaynakların ilgili cümlelerini değiştirerek, makalesine acemice yerleştirilebilmektedir (Polit ve Beck 2010). Bu sonuçlar, bir anlamda akademisyen hemşirelerin okumayı yararlı bir yaklaşımla yaptığının ya da işlevsel bir okumayı dâhi yeterince yapmadığının bir ipucu olabilir (Freire ve Macedo 1987).

3. HEMŞİRELERİN VE HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN OKUYUCU OLMA, OKUYUCU SORUMLULUĞU TAŞIMA VE NİTELİKLİ OKUYUCU OLMA KONUSUNDA MEVCUT DURUMU

Yukarıda da görüldüğü gibi, okuyucu olma, okuyucu sorumluluğu taşıma ve nitelikli okuyucu olma konusu genelde toplumun üyesi olan herkesi, özelde hemşirelik öğrencilerini ve hemşireleri pek çok açıdan yakından ilgilendirmektedir. Bickley okumayı, "Hemşirelerin yoğun çalışma hayatına bağlı yaşadıkları stres için harika bir panzehir" olarak (1994), Doyle ise "Hemşireler için okuma, gerçek bir arkadaş, hemşirelerin insan gereksinimlerini karşılama sürecinde yaşamın sürekliliğini ve bütünlüğünü görebilmeleri için denge ve uyum sağlayan temel bir faktör" olarak ele almıştır (1933). Ülkemizde hemşirelikte, eleştirel düşünme, kritik düşünme gibi konularda çok sayıda araştırma makalesi, mezuniyet sonrası tez vb. bilimsel veri kaynağı bulunurken, eleştirel düşünmenin yapı taşı olan okuyucu ve nitelikli okuyucu olma ve okuyucu sorumluluğu taşımayla ilgili en çok ilgilenmesi gereken eğitim alanında dâhi, onlarla ilgili bilgi üretilmediği, araştırma, derleme makale ve mezuniyet sonrası tezin bulunmadığı görülmektedir. Hemşirelik ile ilgili kongre, sempozyum, çalıştay vb. bilimsel toplantılarda, konu sadece II. Ulusal Hemşirelikte Araştırma Sempozyumu'ndaki "Okuyucu Sorumluluğu ve Araştırma Kültürü Oluşturmada Güçlükler ve Öneriler Çalışma Grubu"nda ele alınmıştır (Hemar-G 2004). Bu nedenlerden dolayı, ülkemizde hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin okuyucu, okuyucu sorumluluğu ve nitelikli okuyucu olmayla ilgili mevcut durumu; eleştirel düşünme, okuma alışkanlığı, kritik düşünme, öğrenme biçimleri ve serbest zaman aktiviteleri konularında yürütülen mevcut araştırma ve mezuniyet sonrası tezlerdeki verilerden elde edilmektedir. Nitelikli okuyucu olmanın önemli unsurlarından birisi olan okuma alışkanlığı (kitap sayısı, sıklığı ve kitap türü vb.) ile ilgili ise sınırlı sayıda araştırma makalesi ve yüksek lisans tezi bulunmaktadır (Yiğit ve ark. 2004, Yiğit ve ark. 2007, Doğan-Yılmaz 2010, Maden 2011, Akçakaya ve ark. 2012, Kartal ve ark. 2012). Bir çalışmaya göre, hemşirelerin sadece %8'inin her gün, %8'inin hafta sonları düzenli okuduğu, en fazla roman türü kitaplar okumayı tercih ettiği belirlenmiştir (Yiğit ve ark. 2004) ABD'nin Michigan eyaleti ile Kolombiya ve Nijerya'da yürütülen çalışmalarda, hemşirelerin meslekleriyle ilgili bilimsel veri kaynaklarının çoğunu okuduğu bulunmuştur (Komolafe ve Onatola 2008, Armstrong ve ark. 1999, Olmsted ve ark. 2006). ABD'nin Teksas eyaletinde yürütülen çalışmada, hemşirelerin herhangi bir literatürü okumak için ayırdığı zaman 15 günde ortalama 6 saat (Armstrong ve ark. 2003), aynı ülkenin Michigan eyaletindeki hemşirelerde ise haftada ortalama 3.6 saat olduğu saptanmıştır (Olmsted ve ark. 2006). Ülkemizde akademisyen hemşirelerin de okuma eylemiyle ilgili araştırma sonuçları bulunmamakla beraber, kadın öğretim elemanlarının serbest zamanıyla ilgili bir çalışmada; ilk sırayı evde ve toplumsal açıdan kadın olmakla ilişkilendirilen temizlik, yemek, çocuk bakımı gibi işler, ikinci sırayı bilimsel çalışmalar, son sırayı ise kitap, gazete ve dergi okuma faaliyetlerinin

oluşturduğu belirlenmiştir (Aydoğan ve Gündoğdu 2006). Hemşire akademisyenlerin de büyük bir çoğunluğunun kadın olduğu düşünülürse benzer bir sonuç onlar için de söz konusu olabilir.

Ülkemizde hemşirelik öğrencilerinin çoğunlukla günlük gazete okuduğu, okunan kitapların ise meslekî ve sağlık alanındaki süreli yayınlardan çok, roman gibi edebî eserler olduğu, serbest zamanlarında kitap okuma ile geçen zamanın sınırlı olduğu (Bulut ve ark. 2009, Maden 2011 Yiğit ve ark. 2007, Doğan-Yılmaz 2010, Akçakaya ve ark. 2012, Kartal ve ark. 2012, Karabulut ve ark. 2015), kütüphaneye gitmekten zevk aldıkları halde, nadiren kullandıkları belirlenmiştir (Doğan-Yılmaz 2010, Maden 2011). ABD'nin Teksas eyaletindeki 2. ve 3. sınıf hemşirelik öğrencileri üzerinde yürütülen çalışmada, öğrencilerin hemşirelik ile ilgili herhangi bir literatürü okumak için ayırdığı zamanın bile 15 günde ortalama 50 dakika ile 10 saat arasında değiştiği belirlenmiştir (Armstrong ve ark. 2003). Ayrıca, Tayvan'daki hemşirelik öğrencileri serbest zamanlarındaki okumanın sadece öğrenmek için değil, kendini iyi hissetmek, geliştirmek ve stresle baş etmek için okuduğu saptanmıştır (Hsieh ve ark. 2004). Okuyucu olma özellikleri ise Yılmaz'ın, Amerikan Kütüphane Birliği ölçütlerinden yararlanarak, ülkemiz için geliştirdiği gruplamaya göre (2004) zayıf/orta düzey (Maden 2011, Çevik ve ark. 2014, Durmuş-İskender ve Karadağ 2015), diğer bölümlerde okuyan öğrencilerin ise orta/güçlü düzeydedir (Yılmaz 2006, Odabaş ve ark. 2008, Kurulgan ve Çekerol 2008, Ersoy 2007, Karasakaloğlu ve ark. 2012). ABD'nin Idaho eyaleti ile İran'daki hemşirelik öğrencileri üzerinde yürütülen çalışmalarda, onların okuma becerilerinin iyi olduğu belirlenmiştir (Belcheir 2002, Bavi ve ark. 2013).

Ülkemizde hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin okuma alışkanlığını etkileyen faktörlerle ilgili bazı araştırma sonuçlarına göre, cinsiyet, anne ve babanın eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi, televizyon izleme süresi, kütüphaneyi kullanma durumu ile okuma alışkanlığı arasında ilişki bulunmuştur (Maden 2011, Akçakaya ve ark. 2012). Örneğin, kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla sayıda kitap okuduğu, televizyon izleme alışkanlığının ve ailenin gelir düzeyinin düşük olmasının okuma alışkanlığını olumsuz etkilediği saptanmıştır (Maden 2011, Kartal ve ark. 2012, Akçakaya ve ark. 2012). Hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin okuma alışkanlığını etkileyen faktörlerle ilgili bazı araştırma sonuçlarına göre, cinsiyet, anne ve babanın eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi, televizyon izleme süresi, kütüphaneyi kullanma durumu ile okuma alışkanlığı arasında ilişki bulunmuştur (Maden 2011, Akçakaya ve ark. 2012). Örneğin, kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla sayıda kitap okuduğu, televizyon izleme alışkanlığının ve ailenin gelir düzeyinin düşük olmasının okuma alışkanlığını olumsuz etkilediği saptanmıştır (Maden 2011, Kartal ve ark. 2012, Akçakaya ve ark. 2012). Okuma alışkanlığını etkileyen bireye, ailesine ve çevresine bağlı tüm bu nedenler, hemşirelik öğrencileri ve hemşirelerin okuyucu olma, okuyucu sorumluluğuna sahip olma ve nitelikli okuyucu olmalarını etkilemekle beraber,

mevcut durumu açıklamakta yeterli olmayan görünür/yan nedenlerdir. Çünkü okuyucu olma, okuyucu sorumluluğuna sahip olma ve nitelikli okuyucu olma sadece bireysel bir durum değil, aynı zamanda hâkim üretim ilişkilerinin gündelik yaşama, eğitim sistemine, emek sürecine vb. alanlara etkisinin bir sonucudur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin okuyucu olma, okuyucu sorumluluğu taşıma ve nitelikli okuyucu olma durumları, hemşirelik lisans ve lisansüstü eğitimlerinde yeterli düzeyde ele alınmamaktadır. Bilimsel bilgi üretiminin ve eleştirel düşünmenin yapı taşı olan okuyucu olma, okuyucu sorumluluğu taşıma ve nitelikli okuyucu olma özellikleri göz ardı edilip, bilimsel bilgi üretimine odaklanılmaktadır. Oysa okuyucu olma, okuyucu sorumluluğu taşıma ve nitelikli okuyucu olma dünyayı algılama ve değiştirmenin, kimlik kazanmanın temeli ve özgürleşme bakımından kültürel mücadelenin bir aracıdır. Bu nedenle makalenin önerileri şu şekildedir; Ülkemizde hemşirelerin, hemşirelik öğrencilerinin ve hemşire akademisyenlerin bu konudaki mevcut durumunu, onun ilişkili faktörlerini ve nedenlerini ortaya koyabilecek bilimsel bilgilerin üretilmesi. Okuma eylemi ile ilgili konuların hemşirelik lisans, lisansüstü ve hizmet içi eğitim programlarında yer alması ve eğitimin hedefi haline dönüştürülmesi. Hemşire akademisyenlerin öğrencilere rol model olarak kütüphane kullanımı, literatür tarama, bilgi paylaşımı vb. konularda danışmanlık yapması. Hemşirelik okullarında özellikle öğrencilere yönelik doğru okuma eylemini destekleyici program ve uygulamalar yapılmasıdır.

KAYNAKLAR

- Akalın Ş, Toparlı R, Argunşah M ve ark. Türkçe Sözlük. II. baskı. Ankara: Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları; 2011. s. 1775, 1793, 1794, 2142.
- Akbayır S. Cümle ve Metin Bilgisi: Okuma, Anlama, Yorumlama, Çözümleme. 6. baskı. Ankara: Pegem Akademi; 2010. 4,5.
- Akçakaya M, Demir T, Gündoğan S ve ark. Hemşirelik Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlığına İlişkin Tutumları: Bir Sağlık Yüksekokulu Örneği. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2012; 20(2): 120-128.
- Akkaya MA. Türkiye'de Yeni Bin Yılda Kurulan Devlet Üniversitelerinin Kütüphaneleri Hakkında Niceliksel Bir Değerlendirme. Türk Kütüphaneciliği 2013; 27(4): 601-618.
- Arıcı A. Okuma Eğitimi. 3. Baskı. Ankara: Pegem Akademi; 2012. 5-25.
- Armstrong M, Johnston B, Bridges R ve ark. The Impact of Graduate Education on Reading for Lifelong Learning. Journal of Continuing Education in Nursing 2003; 34(1): 19-25.
- Armstrong ML, Gessner BA, Kane J. Does Baccalaureate Nursing Education For Registered Nurses Foster Professional Reading? Journal of Professional Nursing 1999; 15(4): 238-244.
- Aksayan S, Emiroğlu N. Hemşirelik Araştırma Raporlarının Yöntem Sunumu Açısından Değerlendirilmesi. Hemşirelikte Araştırma Dergisi 1999; 1(1):41-46.

- Aydoğan İ, Gündoğdu F. Kadın Öğretim Elemanlarının Boş Zamanlarını Değerlendirme Etkinlikleri. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2006; 2(21): 217-232.
- Bavi E, Asizadeh L, Haghghi S.A Survey on Students Study Habits in Nursing and Midwifery Faculty of Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences in 2012. Jentashapir Journal of Health Research 2014; 5(2): 45-51.
- Belcheir MJ. Academic Profile Results for Selected Nursing Students-Research Report 2002-05. Boise State University 2002; 2-8. Retrieved 8 August, 2015 from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED480928.pdf>.
- Bickley J. The Joy of Reading. New Zealand Nurses Organisation 1994; 1(9): 10.
- Billings DM, Halstead JA. Teaching in Nursing: A Guide for Faculty. 4 nd ed. Philadelphia: Elsevier Saunders; 2012. 3,4. Retrived July 1, 2015, from <http://www.amazon.com/Teaching-Nursing-Guide-Faculty-Edition/dp/1455705519>
- Bulut S, Ertem G, Ümrans S. Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeylerinin İncelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2009; 2(2): 27-38.
- Cemal A. Bir Eylem Türü Olarak Okumak. Sol Dergisi 2013; 50:57.
- Chen F, Lin M. Effects of A Nursing Literature Reading Course on Promoting Critical Thinking in Two-Year Nursing Program Students. Journal of Nursing Research 2003; 11(2): 137-145.
- Çevik C, Tekir Ö, İnceler K, Dikoğlu M. Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi. Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi 2014;1(1): 11-20.
- Çulhaoğlu M. İdeolojiler Alanı ve Türkiye Örneği. 2. baskı. Ankara: Öteki Yayınevi Özgür Üniversite Kitaplığı-17; 1999. 21,22.
- Daş Z, Akıncı F, Tezcan S. Türkiye'deki Hakemli Hemşirelik Dergilerinde 1994-1999 Yılları Arasında Yayımlanan Araştırma Makalelerinin, Bilimsel Araştırma Uygulama ve Yazılım Kurallarına Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi. Hemşirelik Araştırma Dergisi 2001; 3(1): 13-22.
- Demir Y, Ak B, Çıtak-Bilgin N ve ark. Hemşirelik Uygulamalarında Araştırma Sonuçlarının Kullanımında Engeller ve Kolaylaştırıcı Faktörler. Çağdaş Tıp Dergisi 2012; 2(2): 94-101.
- Dempsey P, Dempsey A. Using Nursing Research Process, Critical Evaluation and Utilization. 5nd ed. USA: Lippincott; 1999. 9,36.
- Dil Derneği (DD). Türkçe Sözlük 2. baskı. Ankara: Dil Derneği Yayınları-9; 2005.
- Doğan D. Yeni Kurulan Üniversitelerin Sorunları ve Çözüm Önerileri. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi 2013; 3(2): 108-116.
- Doğan-Yılmaz E. Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri Ve Kitap Okuma Alışkanlığına İlişkin Tutumları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2010. 36-40.
- Doyle A. Reading Make The a Full Nurse. The American Journal of Nursing 1933; 33(8): 765-772.
- Durmuş-İskender M, Karadağ A. Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeylerinin Belirlenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi 2015; 8(1): 3-11.
- Ersoy A. Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları. Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu 2007. Retrieved August 6, 2015, from <http://www.by2007.bilgiyonetimi.net/bildiriler/ersoy.pdf>.
- Estabrooks C. Will Evidence-based Nursing Practice Make Practice Perfect. Canadian Journal of Nursing Research 1999; 30(1): 15-36.

- Fairbairn GJ, Fairbairn SA. Reading at University A Guide for Students. 1 nd ed. Philadelphia: Open University Press; 2001. 15-33.
- Frank B. The Process of Becoming a Nurse Educator. In: Oermann MH, Ed Teaching in Nursing and Role of the Educator. New York: Springer Publishing Company; 2015. 5.
- Freire P, Macedo D. (1987). Okuryazarlık. Sözcükleri ve Dünyayı Okuma. Çeviren: Ayhan S. 1.baskı. Ankara: İmge Kitabevi; 1998.
- Gerrish K, Lacey A. The Research Process in Nursing. 6 nd ed. United Kingdom: Blackwell Publishing; 2010. 6.
- Göktürk A. Sözü'n Ötesi. 5. baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları; 2012. 45-9.
- Hamzaoğlu O. Bilimsel Yöntem Nedir; Bilimsel Yöntem İle "Araştırma Teknikleri" Arasındaki Farklar Nelerdir? İçinde: Şenel A, Editör. 50 Soruda Bilim ve Bilimsel Yöntem. 1. baskı. İstanbul: Ezgi Matbaacılık; 2012. 45.
- Harris R. Rethinking Writing. Great Britain: Library of Congress Cataloging in Publication Data; 2005. Retrieved June 1, 2014 from <http://site.ebrary.com/lib/nevsehir/detail.action?docID=10224753g>.
- Hemşirelikte Araştırma ve Geliştirme Derneği (HEMAR-G). Okuyucu Sorumluluğu ve Araştırma Kültürü Oluşturmada Güçlükler ve Öneriler Çalışma Grubu. İçinde: Hemşirelikte Araştırma ve Geliştirme Derneği. Araştırma Kültürü ve Hemşirelik: Neredeyiz? II. Ulusal Hemşirelikte Araştırma Sempozyumu Sempozyum Kitabı. Ankara: 2004.
- İnal K. Okuma Kültürü ve Medya. Ankara: Çocuk ve Okuma Kültürü Sempozyumu Sempozyum Kitabı; 2008. 58-60.
- Karabulut N, Gürçeyir D, Kavuran E. ve ark. Hemşirelik Öğrencilerinin Kendi Kendine Öğrenmeye Hazır Oluş Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2015; 4(1): 1-14.
- Karasakaloğlu N, Saracaloğlu A, Yılmazteks-Özelçi S. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Okuma Stratejileri, Eleştirel Düşünme Tutumları ve Üst Bilişsel Yeterlilikleri. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi 2012; 13(1): 207-221.
- Kartal A, Çınar-Özen İ, Ağgön B. Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıkları. Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi 2012; 1(1): 1-9.
- Kelleci M, Gölbaşı Z, Yılmaz M ve ark. Bir Üniversite Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Araştırma Yapma ve Araştırma Sonuçlarını Bakımda Kullanma ile İlgili Görüşlerinin İncelenmesi. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi 2008; 10(2): 3-16.
- Khan M. Reception: Creativity Commodified. Proceedings of National Seminar on Postmodern theory and literature. 2012. Retrieved June 2, 2014, from <http://www.igcollege.org/files/pdf/p%208.pdf>.
- Komolafe H, Onatola A. Information Seeking Habits of Clinical Information By Nurses at Nigeria's Premier University Teaching Hospital: A Survey. Journal of Hospital Librarianship 2008; 8(2): 175-191.
- Longman. Dictionary of Contemporary English (LDCE). Reader. 5 nd ed. England: Pearson Education Limited; 2009. 1445.
- Maden S. Hemşire Adaylarının Okuma Alışkanlıklarının Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi. Erzurum Kültür Eğitim Vakfı Akademi Dergisi 2011; 47(15): 443-460.
- Manguel A. Reader on reading. Part Five: The ideal reader. 2010. 151-154. Retrieved August 21, 2014, from <http://site.ebrary.com/lib/nevsehir/docDetail.action?docID=106879190>

- Manguel A. (1997). Okumanın Tarihi. Çeviren: Elioğlu F. 6. baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları-1557 Edebiyat-421; 2013.
- Merriam-Webster Dictionary (MWD). Reader. An Encyclopedia Britannica Company. 2014. Retrieved August 14, 2014, from <http://www.merriam-webster.com/dictionary/>
- Miller D, Kelley S. Reading in the Wild: The Book Whisperer's Keys to Cultivating Lifelong Reading Habit. 2000. USA: Wiley Publishing. Retrieved August 5, 2014, from <http://site.ebrary.com/lib/nevsehir/reader.action?docID=10788059>.
- Moule P, Goodman M. Nursing Research an Introduction. 1 nd ed. SAGE Publishing; 2009. 1-5.
- Odabaş H, Odabaş YZ, Polat C. Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı: Ankara Üniversitesi Örneği. Bilgi Dünyası 2008; 9(2): 431-465.
- Odacı S. Sözlü Anlatım: Okuma. İçinde: Odacı S. Editör. Üniversiteler İçin Dil ve Anlatım. 1.baskı. Konya: Tablet Yayınları; 2008. 430-31.
- Olmsted R, Kowaski C, Krein S ve ark. Reading Habits of Infection Control Coordinators in The United States: Peer-Review Dornon-Peer-Review Evidence? American Journal of Infection Control 2006; 34(10): 616-20.
- Özdemir E. Okumanın İletişimsel Boyutları. İçinde: Eleştirel Okuma. Özdemir E. 9. baskı. Ankara: Bilgi Yayınevi; 2013. 32-36.
- Özdemir MA, Özkan Ö. İçerikleri ve Adlarıyla Kavramların İşlevleri: İşçi Sağlığı Kavramından İş Sağlığına Geçişin Çağrıştırdıkları. İktisat Dergisi 2006; 479: 52-57.
- Özkan Ö, Koçyiğit Z, Şen Ü. Özel Hastanelerde Çalışan Hemşirelerin Algılanan İş ve Gelir Güvencesizliği ile Çalışma Koşulları. Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi 2013; 2(1): 15-25.
- Özsoy S, Ardahan M. Hemşirelerin Uygulamalarında Kullandıkları Bilgi Kaynaklarının İncelenmesi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2006; 22(2): 89-101.
- Öztürk A, Kaya N, Ayık S ve ark. Hemşirelik Uygulamalarında Araştırma Sonuçlarının Kullanımında Engeller. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi 2010; 18(3): 144-155.
- Polit DF, Beck T. Introduction Nursing Research in an Evidence-Based Practice Environment. In: Polit DF, Beck T. Nursing Research Appraising Evidence For Nursing Practice. 7th ed. Lippincott; 2010. 12-14.
- Polit DF, Hungler BP. (1999). Hemşirelik Araştırmalarında İlke ve Yöntemler. Çeviren: Bağ B. İstanbul: Turgut Yayıncılık; 2006. 3-12.
- Proust M. (1905). Okuma Üzerine. Çeviren: Ergüden 3.baskı. İstanbul: Notos Kitap; 2013.
- Sarmasoglu Ş. Hemşirelik öğrencilerinin kendi kendine öğrenmeye hazır oluş düzeyleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2009. 47.
- SoL Meclis Sağlık Komisyonu. Sosyalist Türkiye'de Sağlık. 1. baskı. İstanbul: Nazım Kültürevi Kitaplığı; 2002. 13-14.
- Tan M, Akgün-Şahin Z, Kardeş-Özdemir F. Barriers of Research Utilization From The Perspective of Nurses in Eastern Turkey. Nursing Outlook 2012; 60(1): 44-50.
- Thompson CJ. Fostering Skills For Evidence-Based Practice: The Student Journal Club. Nurse Education in Practice 2006; 6: 69-77.
- Tierney RJ, Lazansky J. The Rights and Responsibilities of Readers and Writers: A Contractual Agreement. Reading Education Report. 1980. 608-611. Retrieved June 5, 2014, from <http://www.jstor.org/stable/41405009>

- Türk Dil Kurumu (TDK). Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları; 2007.
- TDK. Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü. Erişim tarihi: 19 Ağustos 2014, from <http://www.tdk.gov.tr/index.php>.
- White HL. Nursing Instructors Must Also Teach Reading and Study Skills. *Reading Improvement* 2004; 41(1): 38-50.
- Winch S, Henderson A, Creedy D. Read, Think, Do: A Method For Fitting Research Evidence into Practice. *Journal of Advanced Nursing* 2005; 50(1): 20-26.
- Yava A, Tosun N, Acek H ve ark. Nurses' Perceptions of The Barriers to and the Facilitators of Research Utilization in Turkey. *Applied Nursing Research* 2009; 22(3): 166-175.
- Yılmaz B. Öğrencilerin Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıklarında Ebeveynlerin Duyarlılığı. *Bilgi Dünyası* 2004; 5(2): 115-136.
- Yılmaz Z. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Okuma Alışkanlığı. *Elementary Education Online* 2006; 5(1): 1-6.
- Yiğit R, Esenay FI, Derebent E. Türkiye'de Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerinin Profili. *Cumhuriyet Üniversitesi HYO Dergisi* 2007; 11(3): 1-12.
- Yiğit R, Özcan A, Kanık EA. Profile of Nurses with Baccalaureate Degrees in Turkey. *Journal of Professional Nursing* 2004; 20(6): 403-412.
- Yükseköğretim Kurumu (YÖK). Türkiye'de Sağlık Eğitimi ve Sağlık İnsan Gücü Durum Raporu. Ankara: Uyum Ajansı; 2010.